

Şehir Şiirleri

Zengin bir sözlü kültüre ve yazılı kültüre sahibiz. Belli bir ahenkle kurulmuş cümleler ile tanışmamız ninnilerle başlayıp okul sıralarında şiirlerin hayatımıza girmesiyle bizim için yeni bir forma bürünür. Şiirler insan ruhunu, bütünün etkisine sokar. Bazı şiirler herkeste bambaşka duygular uyandırırken bazı şiirler herkesi ortak bir duyguda toplayabilecek güce sahiptirler. Birçok konu üzerine şiir yazılabilir. Kimi zaman belli bir düşünceyi aşlamak için, kimi zaman belli bir konuda bilgilendirmek ve öğüt vermek için, kimi zaman ahlaki bir ders çıkarılması için, kimi zaman sevgimizi, özlemimizi, hüznümüzü anlatabilmek için şiirlere sarılırız. Doğum üzerine veya ölüm üzerine, hayatımızın her anında coşkumuzu, üzüntümüzü, hasretimizi, sevincimizi ve daha pek çok duyguyu şiirlerle anlatabiliriz. Burada bahse konu şiir temaları içinde bizim ele alacağımız konu, şehir şiirleridir.

Şehirlerin adının geçtiği, onları anlatan birçok şiir kaleme alınmıştır. Öyle ki, divan edebiyatında bir şehrin güzelliklerini konu edinen manzum eserlere 'şehrengiz' denmiş ve bu türde birçok eser kaleme alınmıştır. Farsça şehir ve engîz kelimelerinden oluşan şehrengiz kelimesi; şehri harekete geçiren, şehri birbirine katan anlamlarına gelmektedir. Şehrengizler müstakil bir risale şeklinde basıldıkları gibi dîvanlar arasında bir bölüm veya birkaç kaside şeklinde de yer almaktadır. Bu tür şiirlerde şehrin ve şehirlinin üstünlükleri, tabîi güzellikleri, mekânları ve mimarî eserleri; şehirlerin sosyal ve kültürel yönleri, insanların ve toplumların yaşam biçimleri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Hâtimesinde diğer kasideler gibi dua ile bitirilen şehrengizler, yukarıda saydığımız özellikleri aktarması dolayısıyla Osmanlı kültür tarihi için oldukça önemli bir kaynak konumundadır.

Osmanlı döneminde hakkında şehrengiz yazılan şehirler; Bursa, Edirne, Belgrad, Yenice, Antakya, Gelibolu, İstanbul, Manisa, Rize, Sinop, Siroz ve Yenişehir'dir. İlk şehrengiz, 1512 yılında Mesîhi tarafından yazılmıştır. Bu ilk şehrengizin konu edindiği şehir, Edirne'dir. Mesîhi'nin şehrengizinin tam adı Şehrengiz-i Der Medh-i Cüvanan Edirne'dir. Şehrin şiirle anlatılması düz bir tarih aktarmacılığından ziyade şehrin ve şehirlinin duygusal yönlerine ışık tutmaktadır.¹ Şehrengizler, çoğu zaman kısa bir "münacatla" başlar. Bu münacat, Allah'ın sonsuz büyüklüğü karşısında kendi çaresizliğini gören kulun yalvarmasına pek benzemez. Burada asıl anlatılmak istenen düşünce, şairin gördüğü güzelliklere dinî görevlerini unutturacak derecede tutkun olması, bu yüzden kendini suçlu görerek affını istemesidir."²

¹ Cançelik, A. Şehir ve Şiir İlişkisinin Bursa Şehrengizlerinde Çözümlemesi. *Karşılaştırmalı Şehirler Serisi 2*, 49.

² Kaplan, Y. (2016). LEBÎBÎ VE EYÜP ŞEHRENGİZİ. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 0 (56) , 1063-1076. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunitaed/issue/45098/563602>

Şiir ve şehir ilişkisini incelemek, temelde şiir ve mekân, şiir ve kültür ilişkisini incelemektir. Kendisine şiir yazılan şehirler arasında özellikle İstanbul'a dair yazılan şiirler bir hayli çoktur. Bir kültür ve medeniyet şehri olan İstanbul, kendine özgü tarihi, kültürel ve doğal iklimiyle edebiyatımızın olduğu gibi şiirimizin de en ayrıcalıklı şehridir. Türk'ün ruhunu ve İslamiyet'in ruhaniyetini taşıyan bu belde geçmişten günümüze yerli ve yabancı birçok edebiyatçının ilgisini çekmiştir.

İstanbulu olan veya olmayan, İstanbul'u gören görmeyen birçok şair şehirle ilgili şiirler yazmış veya şehrin adını herhangi bir şiirinde zikretmiştir. Şiirleri ile şehre sahiplik yapan şairler, bir bakıma şehrin kültürüne ve kimliğine katkı sunmuşlardır. İstanbul, fetihten sonraki süreçte kültürel kimliğimizin de sembolü haline gelmiştir.³ İstanbul denince ilk akla gelen şiirlerden birçoğuna baktığımızda şiirlerde şehrin güzelliğinin, orada yapmak istenilen şeylerin, gerçekleşmesini umduğu hayallerin yahut düş kırıklıklarının kaleme alındığını görebiliriz. İstanbul hakkında en bilinen şiirlerden biri hiç kuşkusuz Orhan Veli'ye aittir. Orhan Veli, İstanbul hakkında şu dizeleri kaleme almıştır:

“İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı
Önce hafiften bir rüzgâr esiyor;
Yavaş yavaş sallanıyor
Yapraklar, ağaçlarda;
Uzaklarda, çok uzaklarda,
Sucuların hiç durmayan çingirakları
İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Kuşlar geçiyor, derken;
Yükseklerden, sürü sürü, çığlık çığlık.
Ağlar çekiliyor dalyanlarda;
Bir kadının suya değiyor ayakları;
İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Serin serin Kapalıçarşı
Cıvı cıvı Mahmutpaşa
Güvercin dolu avlular
Çekiç sesleri geliyor doklardan
Güzelim bahar rüzgârında ter kokuları;
İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı;
Başımda eski âlemlerin sarhoşluğu
Loş kayıkhaneleriyle bir yalı;

³ Çakmakçı, S. (2020). ŞİİR VE ŞEHİR: TÜRK ŞİİRİNDE İSTANBUL SEVGİSİ. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (19) , 1-35. DOI: 10,31834/kilissbd.729096

Dinmiş İodosların uğultusu içinde
İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Bir yosma geçiyor kaldırımdan;

Küfürler, şarkılar, türküler, laf atmalar.

Bir şey düşüyor elinden yere;

Bir gül olmalı;

İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı.

İstanbul`u dinliyorum, gözlerim kapalı;

Bir kuş çırpınıyor eteklerinde;

Alnın sıcak mı, değil mi, biliyorum;

Dudakların ıslak mı, değil mi, biliyorum;

Beyaz bir ay doğuyor fıstıkların arkasından

Kalbinin vuruşundan anlıyorum;

İstanbul`u dinliyorum.”⁴

İstanbul denilince akla gelen bir diğer şiir ise Necip Fazıl Kısakürek'e aittir. Şiirinde “İstanbul benim canım; Vatanım da vatanım...” diyen şairin İstanbul sevgisi açıkça görülmektedir. Necip Fazıl bu dizelerde İstanbul ile alakalı birçok husus hakkında bilgi vermiştir.

“Ruhumu eritip de kalıpta dondurmuşlar;

Onu İstanbul diye toprağa kondurmuşlar.

İçimde tüten bir şey; hava, renk, eda, iklim;

O benim, zaman, mekân aşır geçmiş sevgilim.

Çiçeği altın yıldız, suyu telli pulludur;

Ay ve güneş ezelden iki İstanbulludur.

Denizle toprak, yalnız onda ermiş visale

Ve kavuşmuş rüyalar, onda, onda misale.

İstanbul benim canım;

Vatanım da vatanım...

İstanbul,

İstanbul...

Tarihin gözleri var, surlarda delik delik;

Servi, endamlı servi, ahirete perdelik...

Bulutta şaha kalkmış Fatih'ten kalma kır at;

Pırlantadan kubbeler, belki bir milyar kırat...

Şahadet parmağıdır göğe doğru minare;

Her nakışta o mana: Öleceğiz ne çare? ..

⁴ İstanbul'u Dinliyorum- Orhan Veli KANIK

Hayattan canlı ölüm, gûnahtan baskın rahmet;
Beyoğlu tepinirken ağlar Karacaahmet...

O manayı bul da bul!
İlle İstanbul'da bul!
İstanbul,
İstanbul...

Boğaz gümüş bir mangal, kaynatır serinliği;
Çamlıca'da, yerededir göklerin derinliđi.
Oynak sular yalının alt katına misafir;
Yeni dünyadan mahzun, resimde eski sefir.
Her akşam camlarında yangın çıkan Üsküdar,
Perili ahşap konak, koca bir şehir kadar...
Bir ses, bilemem tanbur gibi mi, ud gibi mi?
Cumbalı odalarda inletir 'Katibim'i...

Kadını keskin bıçak,
Taze kan gibi sıcak.
İstanbul,
İstanbul...

Yedi tepe üstünde zaman bir gergef işler!
Yedi renk, yedi sesten sayısız belirişler...
Eyüp öksüz, Kadıköy süslü, Moda kurumlu,
Adada rüzgâr, uçan eteklerden sorumlu.
Her şafak Hisarlarda oklar çıkar yayından
Hala çığlıklar gelir Topkapı Sarayından.
Ana gibi yar olmaz, İstanbul gibi diyar;
Güleni şöyle dursun, ağlayanı bahtiyar...

Gecesi sümbül kokan
Türkçesi bülbül kokan,
İstanbul,
İstanbul..."⁵

Yahya Kemal Beyatlı da İstanbul sevgisi aşikâr olan bir şairimizdir. Öyle ki kendisine "İstanbul Şairi" denilmektedir. Yahya Kemal'e göre İstanbul, vatanın özetidir. Vatanı vatan yapan ruh en iyi bu şekilde görünür. Millî ruhun en iyi yoğrulduğu ve yansıtıldığı mekândır. Yahya Kemal için İstanbul, sadece hatıralarını barındıran bir yer değildir. Fetihten sonra şehrin her köşesi vatanın her yerinden gelmiş insanlarla dolmuş; dolayısıyla İstanbul memleketin özeti olmuştur. Şairin şiirlerinde ele aldığı kültür, medeniyet, tarih, vatan, coğrafya, kadın,

⁵ Canım İstanbul- Necip Fazıl KISAKÜREK

sanat, din, millet ve milliyet gibi kavramlar İstanbul'la bütünleştirilmiştir. Aziz İstanbul adlı eserinde İstanbul'u maddi ve manevi her yönüyle ele almıştır.

Yahya Kemal'e göre, İstanbul Paris'ten daha çok hakkında şiir yazılmaya lâyık bir şehirdir.⁶ Şair, İstanbul için farklı mahlaslarda dâhil olmakla beraber birçok şiir kaleme almıştır. Bu şiirlerden en çok bilineni:

“Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul!
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer.
Ömrüm oldukça, gönül tahtıma keyfince kurul!
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nice revnaklı şehirler görülür dünyada,
Lakin efsunlu güzellikleri sensin yaratan.
Yaşamıştır derim, en hoş ve uzun rüyada
Sende çok yıl yaşayan, sende ölen, sende yatan.”⁷

Daha önce de bahsettiğimiz gibi şiirlerde kimi zaman sevgimizi, kimi zaman özlemimizi, kimi zaman hüznümüzü anlatırız. Oktay Rifat Horozcu bir şiirinde hüznün ve özlemi anlatırken Özdemir Asaf ise bir şiirinde yaşanması mümkün olup yaşayamadıklarını kaleme almıştır.

“Beni deli mi edeceksin İstanbul
Dilini tut biraz, hem hatırlatma
Akşam karanlığında düşündüğüm yeter.
Ölmüş anamı, hasta karımı,
Karım daha dün girdi hayatıma.
Bugün herkesten çok bana yakın
Ne Melih ne Cahit işte yalnızım.
Tenha iskelesinde Üsküdar'ın
Binsem bir vapura da açılısam
Beşiktaş mı olur, Ortaköy mü olur
Kadıköy baştanbaşa çocukluğum
Kuzguncuk'u içim götürmüyor
Ben böyle adam değildim
Boynum büküldü doğrusu
Hayatımı düşündüm deniz kenarında
On sekiz mart cuma gecesi”⁸

“Şu anda İstanbul'da olmak isterdim.
Mihrabat Korusu'nun dar yollarında seninle

⁶ Doğan, A. (2008). YAHYA KEMAL'İN İSTANBUL'U . Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD) , (9) , 165-182 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16674/521844>

⁷ Bir Başka Tepeden- Yahya Kemal BEYATLI

⁸ Hayatımı Düşündüm- Oktay Rifat HOROZCU

Yan yana, yana yana yürümek...
Bir de martıların kanatlarından seyretmek İstanbul'u.

Bir de sen olacaktın yanımda adamım.
Bakarken Çamlıca'dan mehtaba,
Dinleyecektik en güzel aşk şarkılarını.
Ve ben senin gözlerinde kaybolurken,

Seni seviyorum diye haykıracaktım Marmara'ya

Şimdi yanımdasın belki ama
Ne Mihrabat Korusu'nun dar yollarında,
Seninle yan yana, yana yana
Yürüyebildik...

Ne de bakabildik Çamlıca'dan mehtaba
Ne de dinleyebildik en güzel aşk şarkılarını
Sadece kaybolabildim gözlerinde ama
Seni seviyorum diye haykıramadım Marmara'ya..."⁹

Ümit Yaşar Oğuzcan, İstanbul Dedim De Seni Hatırladım şiirinde İstanbul'un mekânlarına ve şehirde yaşadıklarına değinmiştir:

"İşte İstanbul
yorgun şehir
işte canından bezmiş boğaz vapurları
kederli tramvaylar
ve Galata Köprüsü'nden
telaşlı insanlar geçmektedir
bir gizli sevinç mahzun gözbebeklerimde
eriyen bir sükûn kaldırımlarda adım adım
işte İstanbul
İstanbul dedim de seni hatırladım.

Balıkçı tepsilerinde gümüş balıkları
tekir, barbunya, canım uskumru, levrek
işte İstanbul
kulaklarımda bir derin uğultu
hiç bitmeyecek
karşıda Kızkulesi
gözleri yaşlı bir kadın gibi
ve minareler çaresizliğimizi haykırmakta Allah'a
caddelerinde başım dönüyordu

⁹ Olmak İsterdim- Özdemir ASAF

gecelerinde ağladım
İstanbul büyük şehir
o mahzun şehir
İstanbul dedim de seni hatırladım.

Boğaz içinden bir vapur geçer
benim aklımdan senin gözlerin geçiyordu
-Bebek, dediler indim
nereye baksam denizdi
mavi mavi bir hüzündü ayaklarımın altında
işte İstanbul
Haliç,
Çiçek Pasajı,
Beyoğlu...
Beyoğlu'nun daracık sokaklarında seni aradım.
İçim ürpertilerle dolu, amansız korkularla
İstanbul dedim de seni hatırladım.”¹⁰

İstanbul'da doğup büyüyen ve hayatının tamamına yakını bu şehirde geçiren Ziya Osman Saba da İstanbul sevgisiyle dolup taşan bir şairdir. İstanbul adlı şiirinde, şehrin doğasıyla diğer güzelliklerini içerisine alan bir İstanbul sevgisi hâkimdir. Şiirin bütün dizelerinde İstanbul sevgisiyle dolup taşar, sevgisi öylesine büyüktür ki, Orhan Veli, İstanbul'u gözleri kapalı dinleyerek hissederken, Saba, İstanbul'u gözleriyle kucaklayarak bu sevgisini dile getirir;

“Seni görüyorum yine İstanbul
Gözlerimle kucaklar gibi uzaktan
Minare minare, ev ev,
Yol, meydan.

Geliyor Boğaziçi'nden doğru
Bir iskeleden kalkan vapurun sesi,
Mavi sular üstünde yine
Bembeyaz Kızkulesi.

Bir yanda, serin sabahlarla beraber,
Doğduğum kıyılar: Beşiktaş'ım.
Baktıkça hep, semt semt, yer yer,
Beş yaşım, on beş yaşım, ah yirmi yaşım!

¹⁰İstanbul Dedim De Seni Hatırladım- Ümit Yaşar Oğuzcan

Durmuş bir tepende okuduğum mektep,
Askerlik ettiğim kışladır ötesi.
Bir gün bir kızını benim eden
Evlendirme dairesi.

Benim de sayılmaz mı oralar?
Elimi tutar gibi iki yanımdan,
Babamın yattığı Küçüksu,
Anamın toprağı Eyüpsultan.

Önümde, açık kollarıyla boğaz,
Çengelköy`den aktarma Rumelihisarı.
İstanbul, İstanbul`um benim,
Kadıköy`ü, Üsküdar`ı...

Gün olur, Köprü ortasında durur
Anarım, Adalar`da çamların uykusunu.
Gün olur, Beyoğlu`nu özler içim,
Koklamak isterim Tünel`in kokusunu.

Bulut geçer üstünden,
Gemi gelir yanaşır
Bir eski türküdür, kulağıma fısıldar,
"İçi dolu çamaşır."

Gögünde tanıdım ayın on dördünü.
Kırlarında bilirim baharı,
Her şey içimde, her şey,
İstanbul yadigârı.

Bir daha görüyorum seni dünya gözüyle,
Göğün hep üstümde, havan ciğerlerimdedir.
Ey doğup yaşadığım yerde her taşını

Öpüp başıma koymak istediğim şehir!" ¹¹

¹¹ İstanbul- Ziya Osman Saba

Tabii ki şehir şiirleri sadece İstanbul'dan ibaret değildir. Asırlık hatıraları zihinlerimizde daima canlı kalan şehirlerden birisi de Bursa'dır. Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olması sebebiyle birçok kültürel öğeyi de içinde barındırmaktadır. Ahmet Hamdi Tanpınar "Bursa'da Zaman" şiirinde Bursa'yı tamamıyla bir Türk şehri olarak niteler. Evliya Çelebi'nin "ruhaniyetli kadim bir şehir" diye nitelediği bu güzel şehir için Tanpınar şu dizeleri kaleme almıştır:

"Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su;
Orhan zamanından kalma bir duvar...
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana sakin bir günü.
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden.
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın yeşili göğün mavisi
Ve mimarîlerin en ilahisi.

Bir zafer müjdesi burada her isim:
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Hâlâ bu taşlarda gülen rüyanın.
Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınlıyor bir sonsuz devam vehmiyle.
Gümüşlü bir fecrin zafer aynası,
Muradiye, sabrın acı meyvası,
Ömrünün timsali beyaz Nilüfer,
Türebeler, camiler, eski bahçeler,
Şanlı hikâyesi binlerce erin
Sesi nabzım olmuş hengâmelerin
Nakleder yâdını gelen geçene.

Bu hayâle uyur Bursa her gece,
Her şafak onunla uyanır, güler
Gümüş aydınlıkta serviler, güller
Serin hülyasıyla çeşmelerinin.
Başındayım sanki bir mucizenin,
Su sesi ve kanat şakırtılarından
Billûr bir avize Bursa'da zaman.

Yeşil türbesini gezdik dün akşam,
Duyduk bir musiki gibi zamandan
Çinilere sinmiş Kur'an sesini.
Fetih günlerinin saf neşesini
Aydınlanmış buldum tebessümünle.

İsterdim bu eski yerde seninle
Başbaşa uyumak son uykumuzu,
Bu hayâl içinde... Ve ufkumuzu
Çepçevre kaplasın bu ziya, bu renk,
Havayı dolduran uhrevî ahenk..
Bir ilâh uykusu olur elbette
Ölüm bu tılsımlı ebediyette,
Belki de rüyası bu cetlerin,
Beyaz bahçesinde su seslerinin”¹²

15. yüzyılda Bursa’da karşılaştığımız ilk şair II. Murad’ın tahta çıktığı yıllarda Bursa’ya yerleşen, öncesinde de ona hocalık da yapan Ahmed-i Dâî’ dir. Bursalı bir başka şair herkes tarafından bilinen Mevlid’in yazarı ve Ulu Cami imamı Süleyman Çelebi (ö. 1422)’dir. 15. yüzyılda Bursa’nın bir diğer önemli şairi ise divan şiirinin kurucularından sayılan, ismi Bursa ile özdeşleşen Ahmed Paşa (ö. 1497)’dir. Kendisi hem Muradiye medresesinde hocalık hem de şehirde kadılık yapmıştır. Bursa’da yaşayan tekke şairlerinden söz edecek olursak Somuncu Baba lakaplı Şeyh Hâmid-i Velî ve şehrin manevi mimarı Emir Sultan (ö. 1429) ile karşılaşırız. Bursa’da 16. yüzyıl divan şiirindeki en önemli isimlerden biri de Lâmiî Çelebi (ö. 1532)’dir. Onun Bursa Şehrengizi, şehrin kültür hayatını yansıtan önemli bir eserdir.¹³

Edirne şiirleri deyince akla gelen ilk isimlerden biri de şüphesiz Ahmet Kutsi Tecer’dir. Babasının görevi nedeniyle ailesiyle beraber Kırklareli’ne gelir ve yarım kalan ilk ve orta öğrenimini burada tamamlar. Ardından ailesinin İstanbul’a taşınmasıyla birlikte bu coğrafyadan ayrılır. Bu ayrılışından yaklaşık kırk yıl sonra bu sefer 1957’de Edirne’ye gelir ve burada bir süre kalır. Şair, bu şehirlerle kurduğu ilişkisini ve Edirne’ye olan sevgisini yazarak gösterir. Tecer, yazdığı şiirlerden birinde yaşadığı zamandan geçmiş zamana doğru gidiyor ve şimdi zamanın içinde geçmişten bir günü yaşıyor.

“Ya Üç şerefeli, ya Eski Cami,
Ya Sultan Selim, ya Sultan Süleyman,
Geziyorum burda sabahtan beri,
Sürüklüyor beni tarih ve zaman.

Boş sokaklar, hüznün, vehim, heyecan...
Sanki her şey birden unuttu beni;
Asesler geliyor işte arkamdan,
Kovalıyor beni bir yeniçeri.

Kaçıyorum, şurda ulu bir çınar,
Ötede yolumu kesen bir konak;

¹² Bursa’da Zaman- Ahmet Hamdi Tanpınar

¹³ Faraşoğlu, Y. (2023). Divan Şiirinde Bursa Redifli Şiirler. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi , (10) , 211-229. DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1254627

Ne tarafa gitsem beni kovalar,
Ucu topuğuma değen bir mızrak.

Nereye yönelsem, kime sığınsam
Kafesler örülü, kapılar kilitli.
Bir mescit, önünde yaşlı bir imam,
Kapıyı çekince o da seğirtti.

Şurası bir terzi, şurası berber,
Şurası bir fırın, şurası kapan.
Bu kadar ahali nereye gider?
Nerede saklanır bu kadar insan?

Şurası havuzlu kahvehaneydi,
Burada sohbetler, sazlar olurdu.
Buraya gelince dizim kesildi,
Ben durdum, arkamda bir ayak durdu.

O zaman öğrendim: Meğirse Hünkâr
Gelirken, görmeye çıkmış Edirne;
Şehri gözetleyen karakulluklar,
Arkamdan soruyor: “Burda işin ne?”

Yavaşça arkama döndüm o zaman,
Omuzumda gördüm bir bildik eli.
Ansızın silkindim derin hulyadan,
Ben, tarihte eski bir Edirneli.”¹⁴

Ahmet Kutsi Tecer’in Edirne’de yazdığı bir diğer şiir ise “Ağaçla Sarmaşık” şiiridir. Bu şiirinde de şair bizi, yine geçmiş zamana götürür ama bu sefer, bize Darüşşifa’ da, yani bugünkü Sağlık Müzesi’nde yaşanmış olduğu düşünülen bir aşk hikâyesinden bahseder. Efsaneye göre Darüşşifa’da birbirine âşık iki genç varmış. Bunlar, her sabah avluda buluşurlar ve birlikte zaman geçirirlermiş. Nihayet gördükleri tedavi sonuç vermiş ve bu iki gencin sağlıkları düzelmiş. Sağlıkları düzelen gençler ayrılmamak için herkesi tekrar hasta olduklarına inandırarak yeniden Darüşşifa’ya girmişler ve tedavi görmeye başlamışlar. Ancak gençler gerçekte hasta olmadıkları için yapılan ilaç tedavisi, onları olumsuz etkilemiş. Bir gün gençlerin yanına Hızır gelir ve bir iksir yapıp gençlerin ilacına katar. İksirden içen gençlerin dünyaları değişir ve kız bir ağaç, erkek ise sarmaşık olur.

¹⁴ Şehri Gezerken- Ahmet Kutsi Tecer

“Burada, bu eski Darüşşifa’da
Birbirine âşık iki genç varmış.
Kızın bulunduğu yer loş bir oda,
Oğlanın kaldığı yer daha darmış.

Her sabah avluda buluşurlarmış,
Doluncaya kadar bir kum saati,
Kızın etrafını periler sarmış,
Oğlanın altında bir sihir atı.

Nihayet bir zaman gelmiş, sıhhati
Düzelmış bu iki sevdalı gencin
Bir anda kaybolmuş hayatın tadı,
Meğer saadetmiş bu onlar için.

Son defa yan yana gelmiş ikisi,
And içmiş bir daha ayrılmamaya;
Kandırıp bu iki âşık herkesi,
Yeniden girmişler Darüşşifa’ ya

En sonda acımış onlara Hızır,
Yaptığı bir iksir varmış kendinin,
Uyuduğu zaman Başhekim, Nazır
İlacına katmış her ikisinin.

İçince iksirden bu iki âşık,
Dünyası değişmiş her iki canın,
Kız bir ağaç olmuş, oğlan sarmaşık,
İssız bahçesinde Darüşşifa’nın.”¹⁵

Edirne şiipleri ile aklımıza gelen şairlerden bir diğeri ise 1948 yılında Edirne Lisesi’nde Edebiyat öğretmenliği yapan, bayrak şairi olarak nam salmış olan Arif Nihat Asya’dır. Arif Nihat Asya, gittiği hemen hemen her yerle ilgili şiir yazmış bir şairdir. Onun şiirlerinde Edirne, İstanbul ve Konya’dan sonra adı en çok geçen bir şehirdir.¹⁶ Yazdığı “Edirne Kasidesi” bir medhiye ve fakat aynı zamanda ağıt sayılabilecek şiirlerinden biridir. Ayrıca bu şiir, araştırmacılar ve eleştirmenler tarafından edebî bir metin olmanın yanı sıra bir şehir rehberi olarak da nitelendirilmektedir. Şair, şiirin başında “eski eserler kamusu” diyerek sıraladığı Edirne’nin mabetlerini bu bölümde en büyük pâyeyi Selimiye Camii’ne vererek, onu, öne çıkan mimarî

¹⁵ Ağaçla Sarmaşık- Ahmet Kutsi Tecer

¹⁶ Topaloğlu, Y. (2007). AHMET KUTSİ TECER VE ARİF NİHAT ASYA’NIN ŞİİRLERİNDE EDİRNE. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1) , 192-211.

özellikleri ile anlatır. Üç Şerefeli Camii'nin kapısı, Eski Camii'nin avlusu ve Selimiye Camii'nin ise menekşeye benzetilen serin ve ulu kubbesi, şerefeleri güle benzetilen dünyanın en güzel minareleri ve çiğdem kokan mermerleri, bu eserlerin, başka yapılarda rastlanmayacak özellikleridir. Arif Nihat Asya'ya göre Selimiye "taşın, mermerin, kubbenin, minarenin, şerefenin mükemmel ölçülerle şiirleşmesidir". Şair, Mimar Sinan'ın, hayatı boyunca sadece Selimiye'yi yapmış olsaydı bile onun "dünyanın en büyük mimarları" arasında sayılabileceğini ifade eder.¹⁷

“Selimiye” derler “Edirne” derler;
Tatlı bir gariplik duygusu gelir.
Kemerler, çeşmeler, minarelerle
Bir eski eserler kamusu gelir.

Minarelerden en tatlı ezanlar,
Dallardan güvercin hu hu’su gelir.
Ayşekadın’a gül ve Yıldırım’a
Üçşerefeli’nin kumrusu gelir.

¹⁷ Balta, N. (2020). Edirne Kasidesi’ nin muhtevası üzerine bir inceleme. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (19), 355-368. DOI: 10,29000/rumelide.752352. s.365

Şu Selimiye'dir, şu Muradiye..
Çinilerden sümbül kokusu gelir.
Karşına ya iki sedef çekmece,
Ya iki mücevher kutusu gelir.

Vezirlerin iki tuğlusu gider,
Arkasından yedi tuğlusu gelir.
Şurda abdest alır Hüdavendigâr;
Yerden suyu, gökten havlusu gelir.

Dedeler, adına "Meriç" demişler:
Sınırdan bir ana kuzusu gelir.
Arda'dan su içer turnalar, akşam;
Tunca'ya Tuna'nın kuğusu gelir.

Bülbül Adası'nı görse sanırsın
Meriç'le Tunca'nın yavrusu gelir.
Bir yelpaze açar vadi, çiçekten.
Yurdunun şahane tavusu gelir.

Kovanlar, bahçeler birbirlerinin
Ovada kapı bir komşusu gelir.
Kovanlar, bahçeler, bağlar üstüne
Akşamın ya sisi, ya pusu gelir.

Sular der ki: "uyu Edirne'm, uyu!"
Mahzun Edirne'nin uykusu gelir...
Sazlardan nilüfer kokusu gelir
Görürsün yollarda bir başka yavru;
Sana Edirne'nin ahusu gelir.

Şimdi göğüslerin en haşarısı,
Şimdi dudakların uslusu gelir.
"İşte tenlerin en beyazı!" derken
Bakışların da en durusu gelir.

Söyletebilirsen, konuşturursan
Ruha sanki bir dupduru su gelir.
Saçlarından ıtır kokusu gelir.
Taşları kararmış bir yol ucunda
Üç şerefeli'nin kaptusu gelir.

Şu yana dönersen Eski Cami'nin
Kesilmiş, biçilmiş avlusu gelir.
Atınca üç adım daha ileri
Bir serin kubbenin kuytusunu gelir.

Dünyanın en güzel minareleri
Ve kubbelerin en ulusu gelir;
Türk'ün Trakya'da tapusu gelir.

Mihrabında bir teravi kılmaya
Denizler ardından yolcusu gelir.
Bilsen ki bağırında kanar bir yara
Yarasını sarmak arzusu gelir.

Mahya olmak için Sultan Selim'e
Göklerden yıldızlar ordusu gelir.
Kubbeler menekşe, şerefeler gül...
Mermerlerinden çiğdem kokusu gelir.

Yazık ki yıkılmış Karaağaç'tan
Bugün, artık, ağıt konusu gelir!
Edirne'ye "mahzun Edirne" sözü,
Şimdi sözlerin en doğrusu gelir.

"Şu köprü, köprümdür... geçeyim!" dersin...
Önüne yabanın namlusu gelir.
Şimalde bahçene çıkmak istesen
Yolunu bekliyen bir pusu gelir
Ve hıyanetlerin kuyusu gelir.
"Nerdesin ey tarih!" desen, gözüne
Serdengeçtilerin koşusu gelir.

"Hani torunum?" der şehit ruhları
Sana bir imtihan kaygusu gelir..
Cevap verememek korkusu gelir.
Çık da yeri, göğü dinle Kıyak'ta:
Tabyalardan hücum borusu gelir.

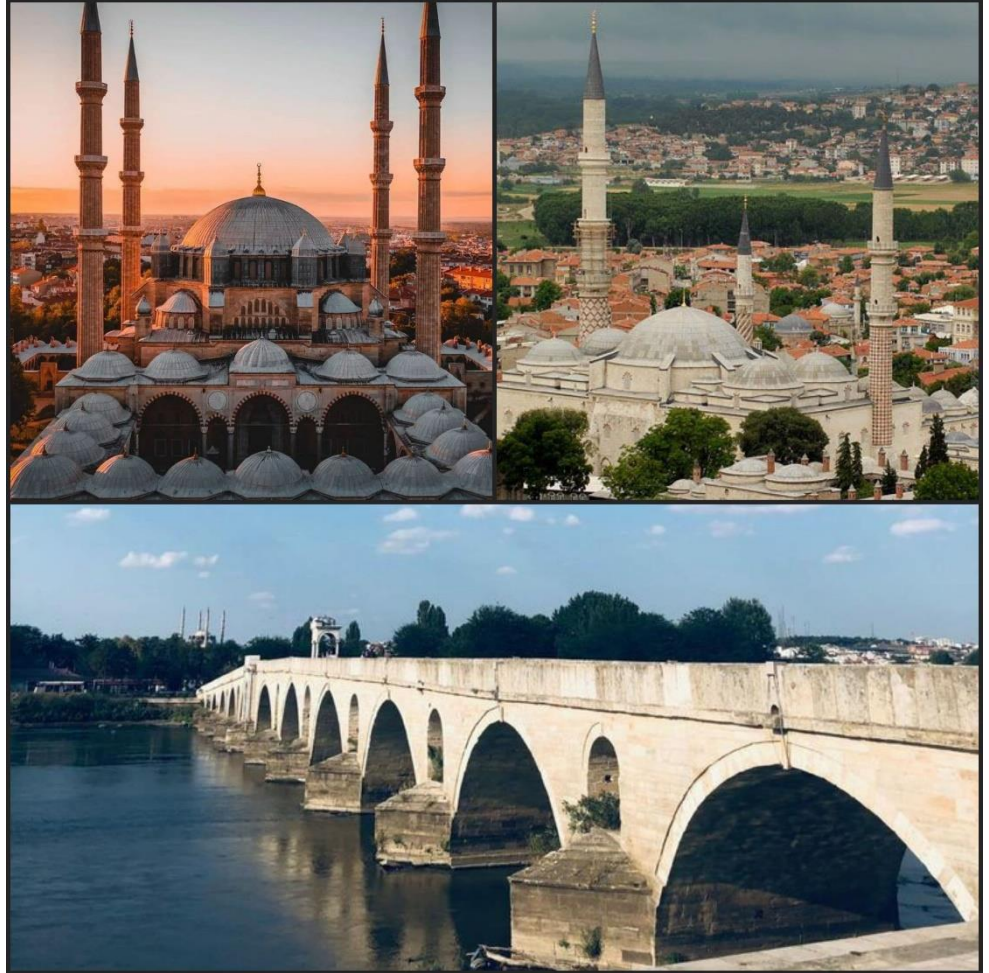
Tüter.. buram buram tüter topraklar;
Topraklardan barut kokusu gelir.
Doya doya doldur göğsünü yolcu:
Genzine Arda'nın buğusu gelir.
Silinir tepeler, silinir dağlar;
Filbe'si, Sofya'sı, Şumnu'su gelir...
Ve Kızanlık 'tan gül kurusu gelir.

Şurda "Sarayıçi" derler, yoluna
Dünyanın en güzel korusu gelir.
Şimdi ışıkların köpük gibisi,
Şimdi gölgelerin koyusu gelir.
Kırkpınar'dır: birbirini tartmaya
"Benim." Diyenlerin pazusu gelir.

Kar kalabalık, adaya kol kol..
Yolcusu, izcisi, avcısı gelir.

Bekle akşamı ki akşam, dalların
Bülbülü, ishaki, puhusu gelir.
Doldurur rüyanı eski âlemler:
Şarap, altın taslar dolusu gelir.

Açma son sayfayı ki yüreklere
En asil intikam duygusu gelir...
Ve yeminlerin en kutlusu gelir.
Şu dalları yaprağından öpmeye
Gökyüzünden Samanugrusu gelir.
Biz geldik, gideriz... doğacaklara
Edirne’de doğmak arzusu gelir.”¹⁸

¹⁸ Edirne Kasidesi- Arif Nihat Asya

Edebiyat, şiir yoluyla şehirleri yorumlarken bizlere hem estetik haz verir hem de tarih ve kültür bağlamında şehri tanımamızı sağlar. Daha burada bahsetmediğimiz nice şehir şiirleri var. Bazen o şehirde yaşanan bir anı, bazen şehrin kendi güzelliği, bazense şairin orada gerçekleşmesini umduğu hayallerini içeren bu şiirler kaleme alındığı dönemin özelliklerine ışık tuttıkları gibi zihnimizde de hoş bir sada bırakırlar.

Kaynakça

Balta, N. (2020). Edirne Kasidesi' nin muhtevası üzerine bir inceleme. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (19), 355-368. DOI: 10,29000/rumelide.752352. s.365

Cançelik, A. Şehir ve Şiir İlişkisinin Bursa Şehrengizlerinde Çözümlemesi. *Karşılaştırmalı Şehirler Serisi 2*, 49.

Çakmakçı, S. (2020). Şiir ve Şehir: Türk Şiirinde İstanbul Sevgisi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (19) , 1-35. DOI: 10,31834/kilissbd.729096

Doğan, A. (2008). *Yahya Kemal'in İstanbul'u*. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD) , (9) , 165-182. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16674/521844>

Faraşoğlu, Y. (2023). Divan Şiirinde Bursa Redifli Şiirler. Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi , (10) , 211-229. DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1254627

Kahraman, A. (2010). İstanbul ve Edebiyat. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi , (16) , 149-170. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/talid/issue/43423/529333>

Kaplan, Y. (2016). Lebîbî ve Eyüp Şehrengizi. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, 0 (56) , 1063-1076. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunitaed/issue/45098/563602>

Topaloğlu, Y. (2007). Ahmet Kutsi Tecer ve Arif Nihat Asya'nın Şiirlerinde Edirne. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (1) , 192-211. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/trakyasobed/issue/30232/326480>